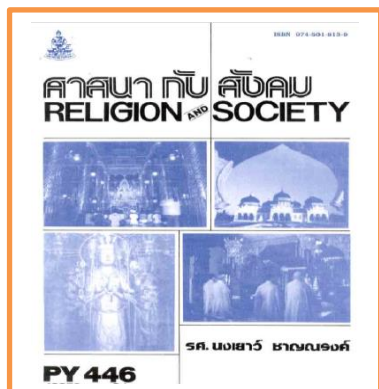

บทวิจารณ์หนังสือ(Book Review) ศาสนากับสังคม RELIGION and SOCIETY

ผู้แต่ง : รศ.นงเยาว์ ชาญณรงค์

พระมหาโชตนภิตฺต สุตฺตจิตฺโต,
พระครูใบฎีกาเวียง กิตฺติวณฺโณ, ภัฏฺฐวชิรฺ สุขเสณ
Phramaha Chotniphitphon Suttajitto,
Phrakrubaidika Weang Kitiwanno, Phatchavat Suksen
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
Mahachulalongkomrajavidyalaya University,
Surin Campus
E-mail: patchavat.suk@mcu.ac.th

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง “ศาสนากับสังคม” ที่ผู้เขียนสนใจและนำมาวิจารณ์ต่อไปนี้เป็นหนังสือประกอบการสอนของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งผู้เขียนโดย รศ.นงเยาว์ ชาญณรงค์ อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้เขียนเพื่อการเรียนการสอน ศาสนากับสังคม (PY 446) นี้เป็นวิชาที่เปิดสอนเพื่อมุ่งเน้น ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในศาสนาสำคัญต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในสังคมอันจะเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม ในการดำเนินชีวิตและการร่วมสังคม การร่วมงาน กับผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ทำให้เกิดการเข้าใจการสมานท์ และประสานประโยชน์กันได้อย่างดี ในการศึกษาวิชานี้สอนให้ผู้เรียนศึกษาศาสนาต่าง ๆ ด้วยใจเป็นกลาง มองศาสนาในแง่มุมใหม่ โดยใช้สหวิทยาการมาศึกษาวิเคราะห์ในฐานะที่พฤติกรรมการแสดงออกแห่งความเชื่อถือศรัทธาในศาสนาต่าง ๆ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม มิได้มุ่งเปรียบเทียบหลักธรรมคำสอนแต่มุ่งเน้นให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ด้วยใจเป็นกลาง วิชาศาสนากับสังคมได้เปิดสอนในมหาวิทยาลัยรามคำแหง มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 (นงเยาว์ ชาญณรงค์, 2542: คำนำ) เป็นวิชาเลือกเสรีที่มีนักศึกษาสนใจเรียนตลอดมาทุกเทอม กระบวนวิชา ศาสนากับสังคม เป็นรายวิชาที่ศึกษาศาสนาในแง่ใหม่ คือศึกษาในฐานะที่เป็นสถาบันที่สำคัญของสังคม มีอิทธิพล บทบาท และผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสังคม ศึกษาศาสนาในแง่ที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคม ศึกษาวิเคราะห์ศาสนาและสังคมที่เป็นแหล่งกำเนิดของศาสนานั้น ๆ โดยใช้หลักการพิจารณาด้านประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา ศาสนา จิตวิทยา มานุษยวิทยา วัฒนธรรมวิทยา และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมที่ศาสนามีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย การศึกษาวิชานี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาและผู้สนใจทั่วไป ในการ

ได้รับบทความ: 9 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 27 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2566

Received: November 9, 2023; Revised: December 27, 2023; Accepted: December 28, 2023

เข้าใจและพิจารณา มองศาสนาในอีกแง่หนึ่งซึ่งมีชีวิตชีวา และมีอิทธิพลทั้งทางโดยตรง โดยอ้อม โดยเปิดเผย และแฝงเร้นต่อมนุษย์ คำอธิบายรายวิชา ศึกษาแหล่งกำเนิดและวิวัฒนาการของศาสนาต่าง ๆ ขอบข่ายและเนื้อหาของการศึกษา ศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันของสังคม ศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบต่าง ๆ ของศาสนา ในแง่ที่เป็นพฤติกรรมและปรากฏการณ์ของสังคม ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม เกี่ยวกับบทบาทอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อสังคม ทำให้มีผลต่อสมาชิกในสังคม เกิดพฤติกรรม การเจริญ การเสื่อม การเปลี่ยนแปลง และวิวัฒนาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ และมีอิทธิพลต่อกันกับสถาบันอื่น และองค์ประกอบอื่น ๆ ของสังคม เป็นการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ของศาสนาในแง่มุมต่าง ๆ ของสังคม และพฤติกรรมของมนุษย์ ในหนังสือได้เขียนสารบัญทั้งหมด 11 บท ทั้งนี้ได้มีบทบรรณานุกรมของการอ้างอิงข้อมูลทางวิชาการไว้ด้วย

2. เนื้อหาหนังสือ “ศาสนากับสังคม”

ทุกสังคมต้องมีศาสนา ซึ่งจะเป็นในรูปศาสนา ลัทธิ หรือความเชื่อใด ๆ ก็ตาม แต่ศาสนาก็เป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากสังคมมนุษย์ได้ ศาสนาเป็นโครงสร้างสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งในสังคม ที่ทำให้สังคมมีระบบ เป็นตัวกำหนดให้สมาชิก (มนุษย์) ในสังคมมีความเป็นระเบียบและอยู่ร่วมกันได้ ศาสนาคือสิ่งที่คอยควบคุมไม่ให้สมาชิกของสังคมกระทำความผิดต่อสังคม

เนื้อหาในหนังสือเรื่อง “ศาสนากับสังคม” ผู้วิจารณ์ขอนำเนื้อหาบางส่วนของหนังสือศาสนากับสังคมตั้งแต่บทที่ 1 - บทที่ 11 ตามลำดับ เพื่อทราบข้อมูลบางส่วนขอเนื้อหาการเขียนขึ้น ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 ศาสนาและสังคม

การให้ความหมายคำศาสนา ผู้ให้แต่ละคนก็มักจะเน้นหนักไปตามศาสนาที่ตนนับถือ หรือตามอุดมคติที่ยึดเป็นสูงสุด และมีนักวิชาการผู้มีชื่อเสียงหลายท่าน ไม่ให้ความหมายของศาสนา เพราะถือว่า ไม่มีความหมายหรือคำจำกัดความใดจะสมบูรณ์ในการอธิบายหรือจำกัดความ ศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งนับถือศรัทธาของมนุษย์และมีหลายศาสนาซึ่งมีความแตกต่างกันไปอีก คำว่า ศาสนา หมายถึง คำสั่งสอน มูลเหตุที่เกิดศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1) ความต้องการทางร่างกาย เพื่อการมีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัยมีความสุข อันได้แก่ ความต้องการทางปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดจนปัจจัยอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ทางร่างกาย และ 2) ความต้องการทางจิตใจ เพื่อความอบอุ่น ไม่ขาดที่พึ่ง มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ รู้สึกมั่นคงปลอดภัย ไม่หวาดกลัว ต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง ความสบายใจ ความสุขทางอารมณ์ จิตใจ

จากความต้องการของจิตใจความรู้สึกต้องการความคุ้มครองที่พึ่งทางใจนั้นเอง นำไปสู่มูลเหตุที่เกิดศาสนา 3 สาเหตุ ดังนี้ คือ เกิดจากความกลัวภัยธรรมชาติ เกิดจากความปราศจากความรู้ และเกิดจากความต้องการผลสนองตอบแทน และต่อมาผ่านไป มนุษย์มีความ

เจริญขึ้นในหลายด้าน เข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ มนุษย์มีการศึกษา การเรียนรู้ และรู้จักหาเหตุผล จึงเกิดศรัทธาและความเชื่อที่ยิ่งใหญ่เป็นระบบมั่นคง แพร่หลาย นับถือร่วมกันในชนหมู่มาก เกิดเป็นศาสนาใหญ่ ๆ ซึ่งเป็นมูลเหตุ 3 ประการ คือ

1. เกิดจากการคิดหาเหตุผล เมื่อมนุษย์มีความเจริญสูงขึ้น มีสติปัญญา สามารถพิจารณาเหตุผลได้ ก็คิดหาเหตุผล และปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงคำตอบ

2. ลัทธิการเมือง เกิดจากผู้มีอำนาจทางการเมือง ต้องการให้อำนาจของตนคงอยู่ และสืบทอดไปสู่ทายาทพรรคพวกตลอดกาล

3. อำนาจบุคคล ในสมัยโบราณ บุคคลผู้มีอำนาจและสร้างบารมีความดีไว้มาก เมื่อตายไปผู้คนนับถือ ปันรูปเคารพบูชา และมีความเชื่อ ขอความคุ้มครองและขอให้ช่วยเหลือ เช่น เจ้าแม่กวนอิม

ประเภทของศาสนาแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ 1) ศาสนาประเภทเทวนิยม 2) ศาสนาประเภทแบบอเทวนิยม

บทที่ 2 พฤติกรรมทางศาสนา

1. องค์ประกอบศาสนา เนื่องจากศาสนามีความหมายกว้างขวาง ลึกซึ้ง และมีความหมายไว้มากมาย โดยยึดถือตามความเข้าใจและศาสนาที่ตนนับถือเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่วนใหญ่ ก็มีความเห็นสอดคล้องใกล้เคียงกันว่า ศาสนาควรจะมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 ผู้ริเริ่ม คือผู้ตั้งศาสนาขึ้น ซึ่งเรียกว่าศาสดา หรือศาสดาพยากรณ์

1.2 คำสอนในศาสนา คือ ข้อความที่ท่องจำและสืบทอดกันมา แล้วจดจารึกไว้เป็นคัมภีร์

1.3 นักบวช คือผู้สืบทอดศาสนา หรือตัวแทนของศาสนานั้น ๆ เป็นชนชั้นนำในผู้ถือศาสนานั้นด้วย

1.4 ศาสนสถาน หรือปูชนียสถาน อันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาหรือสถานที่ประกอบพิธีกรรมของศาสนา

1.5 เครื่องหมาย หรือสิ่งแทนศาสนา อันเป็นสัญลักษณ์แห่งศาสนา รวมทั้งพิธีกรรมอันพึงปฏิบัติของศาสนิก

1.6 ความเชื่อ มีความเชื่อและมีการปฏิบัติตามความเชื่อนั้น

2. การแสดงออกทางศาสนา 2 ทาง ได้แก่ ทางใจ และทางกาย

บทที่ 3 ศาสนาฮินดู

ความเป็นมาของศาสนาฮินดู ชนเผ่าอารยันหรืออินโดยูโรเปียน เป็นชนเผ่าที่รบบ มีความฉลาดและสามารถในการรบ รุกราน ขยายอาณาจักรแต่เดิมชนเผ่านี้นับถือเทพเจ้าต่าง ๆ เช่น เทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ ไฟ ได้พัฒนาการมาเป็นศาสนาฮินดูในปัจจุบัน ชนเผ่าอารยันเข้า รุกรานชมพูทวีป แต่ตั้งมั่นบ้านเรือนเมืองอยู่ตามลุ่มแม่น้ำสินธุ และอาศัยเหตุชาวอารยันกลุ่มนี้ มาอาศัยอยู่ลุ่มแม่น้ำสินธุนี้เองมีชื่อว่าฮินดู (เสถียร พันธรัณสี, 2513: 58)

ความเชื่อ วิถีชีวิตและพฤติกรรมในสังคมของชาวฮินดู ชาวฮินดูเฒ่าทั่วไปในสมัยโบราณ และชาวฮินดูมีวิถีชีวิตและการแสดงออกทางพฤติกรรมในสังคมภายใต้กฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติ ตามหลักความเชื่อซึ่งฝังรากในจิตสำนึกจากบรรพบุรุษ ซึ่งมีอิทธิพล ต่อแนวทางการดำเนินชีวิตและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมการเมือง การปกครอง คือ ความเชื่อ เรื่องวรรณะ ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าบันดาลและเรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ และพระศนะเกี่ยวกับเรื่อง โลกและชีวิต

ชาวฮินดูนับถือเทพเจ้ามากมาย และวิวัฒนาการตั้งแต่สมัยโบราณที่พวกอารยันเข้า รุกราน และปกครองชนชาติพื้นเมือง เจ้าของดินเดิมและกลืนวัฒนธรรมผสมผสานความเชื่อใน เทพเจ้ารวมเข้ากับของพวกอารยัน ผู้ปกครองอาณาจักร ได้แก่ พวกพราหมณ์และกษัตริย์ ได้รวมเทพเจ้าต่าง ๆ ในเป็นระบบ มีหนึ่งเดียวร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการเมือง การปกครอง และความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวของชนชาติในประเทศ และประชากรในสังคม จึงเกิดมีพระเจ้าสูงสุด เพียงหนึ่งเดียว ซึ่งพระเจ้าสูงสุดนี้ ทรงมี 3 ภาค ในองค์เรียกว่า ตรีมูรติ คือ

1. พระพรหม คือ พระผู้ทรงสร้าง ทรงสร้างจักรวาล โลก มนุษย์ และสิ่งมีชีวิต ทั้งปวงในโลก

2. พระวิษณุ คือ พระผู้อภิบาล ทรงดูแลคุ้มครองปวงเทพ และมนุษย์ทั้งหลาย ให้อยู่เป็นสุข

3. พระศิวะ คือ พระผู้ทำลาย ทรงมีอำนาจมาก สามารถทำลายล้างโลกได้ด้วย คัมภีร์สำคัญของศาสนาฮินดู คัมภีร์พระเวท เป็นคัมภีร์เก่าแก่ที่สุดของฮินดู และเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดของศาสนาฮินดู ภาษาที่ใช้ในพระเวทนั้น เป็นภาษาที่เก่าแก่ที่สุดในตระกูล ภาษาอินโด-ยูโรเปียน จากคัมภีร์พระเวทอันนับว่าเป็นวรรณกรรมสำคัญที่สำคัญยิ่งนี้ ทำให้เราทราบถึงชีวิตความเป็นอยู่ สังคมการปกครอง และลัทธิศาสนา ความเชื่อของชาว อารยันโบราณได้ พระเวทมี 3 คัมภีร์ เรียกว่า ไตรเวทหรือไตรเพท ได้แก่

1. ฤคเวท กล่าวถึง เทพและชื่อของเทพทั้งหลาย
2. ยชุรเวท กล่าวถึง การบูชาและวิธีบูชาเทพต่าง ๆ
3. สามเวท กล่าวถึง คำสวดบูชาและสรรเสริญเทพทั้งหลาย

บทที่ 4 พุทธศาสนากับสังคมชาวพุทธ

ศาสนาพุทธเกิดขึ้นมาในโลกประมาณ 2500 กว่าปี ในประเทศอินเดียซึ่งในขณะนั้น เรียกว่าชมพูทวีป ในสมัยพุทธกาลนั้นชมพูทวีปส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธก็คืออินเดียตอน เหนือในปัจจุบัน อินเดียยังแบ่งออกเป็นหลายแคว้นแคว้น ดังที่กล่าวไว้ในคัมภีร์พุทธศาสนามีอยู่ 16 แคว้น ได้แก่ อังคะ มคธ กาสี โกศล วัชชี มัลละ เจติ วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสสกะ อวันตี คันธาระ กัมโปชะ และแคว้นเล็ก ๆ อีกมากมาย แต่ที่สำคัญเกี่ยวกับศาสนาพุทธ คือสักกะชนบท เป็นแคว้นตั้งอยู่ระหว่างกลางแม่น้ำคันทราภกับแม่น้ำอิรวดี ทางทิศตะวันออก ของแคว้นโกศล มีเมือง กบิลพัสดุ์ เป็นราชธานี ซึ่งอยู่ใกล้กับเมืองเทวทหะหรือรามคาม ในสมัยนั้น แคว้นสักกะหรือสักกะชนบทนี้ขึ้นต่อแคว้นโกศล

พระเจ้าสุทโธทนะ เป็นกษัตริย์ครองกรุงกบิลพัสดุ์ มีพระมเหสีพระนามว่าสิริมหามายา ได้ประสูติพระโอรสเป็นรัชทายาท พระนามว่า สิทธัตถะ หรือสิทธารถ เมื่อประสูติได้ 7 วัน พระมารดาก็สิ้นพระชนม์ พระบิดาแต่งตั้งพระเจ้าหน้าคือ พระนางปชาบดีโคตรมีเป็นมเหสี และทรงเลี้ยงดูเจ้าชายสิทธัตถะแทนพระมารดา เมื่อประสูติใหม่ ๆ นั้น มีมหาฤาษีและ โหราจารย์ผู้มีชื่อเสียง รวมทั้งท่านอัญญาโกณฑัญญะ ได้ถวายคำทำนายต่อ พระเจ้าสุทโธทนะ ว่า เจ้าชายสิทธัตถะทรงมีบุญบารมีสูงส่งยิ่งตามพระลักษณะ ถ้าครองราชย์ต่อไปจะได้เป็น พระมหาจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดของโลก หากออกบวชบรรพชิตสละชีวิตทางโลกแล้ว ก็จะได้เป็น พระศาสดาเอกของโลกและด้วยความเชื่อในคำทำนาย พระบิดาเกรงว่าพระโอรสจะออกบวช จึงบำรุงบำเรอด้วยความสุขต่าง ๆ เพื่อมิให้พระโอรสฝักใฝ่กิเลส ทรงจัดการแต่งงานให้กับ พระโอรสกับพระนางยโสธรา หรือพิมพา และเป็นพระชนินุชาของพระเทวทัต ผู้จงล้าง พระพุทธเจ้าในเวลาต่อมา เมื่อพระชนม์ได้ 29 พรรษาและได้ศึกษาเล่าเรียนในสำนักอาจารย์ทั้งหลายที่มีชื่อเสียงจนหมดสิ้นความรู้ของอาจารย์ แต่ก็ยังไม่พบวิธีพ้นทุกข์ที่แท้จริง โดยการ บำเพ็ญเพียรทุกขกิริยาความเพียรด้วยความทรนทานด้วยวิธีต่าง ๆ อย่างหนัก จึงทรงหันมา บำเพ็ญเพียรทางจิต บำเพ็ญสมาธิ ปฏิบัติแบบทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา จนพระชนม์ได้ 35 พรรษา ก็ทรงได้ตรัสรู้ พระสัมมาสัมโพธิญาณ ในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ก่อน พ.ศ. 45 ปี เรียกว่าวันวิสาขบูชา นับเป็นวันที่กำเนิดศาสนาที่สำคัญของโลก

หลักธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนา

1. ธรรมจักรกัปปัตตสูตร ธรรมจักรกัปปัตตสูตร หรือปฐมเทศนา ซึ่งพระพุทธเจ้าแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 เป็นครั้งแรก จนสามารถทำให้ท่านอัญญาโกณฑัญญะ ซึ่งเป็นองค์หนึ่งในหมู่ปัญจวัคคีย์นั้นได้ดวงตาเห็นธรรม พระสูตรนี้พระองค์ได้แสดงอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค

2. ปฏิจจสมุปบาท เป็นหลักธรรมที่อธิบายความแท้จริงของชีวิต ความเป็นมาและเป็นไปของชีวิต ตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งล้วนเป็นทุกข์ และอย่างไรจึงจะไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย มี 12 ประการ

1. อวิชชา ความไม่รู้จริง ความโง่
2. สังขาร เจตนา
3. วิญญาณ ความรู้สึกนึกคิด
4. นามรูป กายและจิต
5. สฬายตนะ อายตนะ 6
6. ผัสสะ การกระทบ การสัมผัส
7. เวทนา ความรู้สึก
8. ตัณหา ความอยาก
9. อุปาทาน ความยึดมั่น
10. ภพ การแสดงออก

11. ขาด กำนัด

12. ขาด แก่ ตาย ทุกข์ เศร้า เสียใจ

3. อนัตตลักษณะสูตร เป็นสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ให้แก่ปัญจวัคคีย์ จนกระทั่งบรรลุความเป็นพระอรหันต์ หมดกิลสที่จจะทำให้อัดองไปเกิดใหม่อีก ในพระสูตรนี้ พระองค์ทรงแสดงให้เห้นความไม่เที่ยงของสิ่งต่าง ๆ คือ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เมื่อไม่เที่ยง มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ก็ยอมเป็นทุกข์ เราไม่สามารถบังคับให้อยู่ในอำนาจเราได้ เป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนอะไรเลยเป็นการสมมติขึ้นมาจากตัวเอง อนัตตลักษณะสูตรเป็นพระสูตรที่ แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีค่าเหนือศาสนาอื่น ๆ นั่นคือหลัก อนัตตา ซึ่งจะหาไม่พบใน ศาสนาอื่นเลย และโลกขณะนี้กำลังก้าวไปสู่เรื่อง ตัณหา ในทางวัตถุเข้าทุกที

หลักธรรมสำหรับนักปกครองที่ดี หลักธรรมสำหรับระบบประชาธิปไตยนั้น ถ้าพิจารณาจะเห้นคติหรือแนวคิดของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการปกครองของระบบนี้ว่า มีเนื้อหาสาระที่เน้นเรื่องใด และผิตแผนจากแนวคิดเดิมอย่างไร ตามคติเดิมโดยเฉพาะตาม แนวคิดของพราหมณ์หรือฮินดู สมัยต่อมาสอนเรื่องการปกครองโดยมุ่งไปแต่ความยิ่งใหญ่ของ กษัตริย์ พูดแต่อำนาจ วิธีแสวงหาอำนาจ ความมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ อัสริยศบิรารจน บางที่ไม่คำนึงถึงจริยธรรม ตามคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูยกฐานะกษัตริย์อยู่สูง เกินมนุษย์ว่าเป็นสมมติเทพ ประชาชนต้องเคารพเชื่อฟัง ไม่ว่าผิดหรือถูก อยู่เหนือเหตุผล เหนือ กฎหมาย แต่ตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าสอนนั้น จะเห้นว่าพระพุทธศาสนาได้เป็นจุดสนใจของ การปกครองออกจากความมีอำนาจเพื่อความยิ่งใหญ่มาเป็นมีอำนาจเพื่อความสงบสุขของ ประเทศชาติ

บทที่ 5 ความเจริญและความเสื่อมการนับถือของพุทธศาสนาในสังคมที่กำเนิด

พระพุทธศาสนาเจริญสูงสุดในสังคมอินเดีย แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ในสมัย พุทธกาลและในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

1. สมัยพุทธกาล ในสมัยพุทธกาล พุทธศาสนาได้เจริญสูงสุด เพราะปรากฏว่า มีประชาชนทั้งชมพูทวีป ทุกชั้นวรรณะ หันมาเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างมากมาย และพากันประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์กันถ้วนหน้า นับตั้งแต่ พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นองค์ประมุข ขุนนางผู้บริหารบ้านเมือง เศรษฐี คหบดีพ่อค้า ตลอดจน ขาวนาชาวไร่ รวมทั้งชนชั้นยาก จัณฑาล ทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลาย เฟื่องฟูและหยั่งราก ลงสู่จิตใจของประชาชน ด้วยเหตุนี้เองทำให้สังคมอินเดียสมัยพุทธกาล โดยเฉพาะสังคมที่ เลื่อมใสศรัทธาพุทธศาสนา จึงมีความสงบสุขเรื่อยมา

2. สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วประมาณ 200 กว่าปี (ในราว พ.ศ. 235) ได้มีกษัตริย์แคว้นมคธ ซึ่งเป็นแคว้นใหญ่ มีแคว้นเล็ก ๆ เป็นเมืองขึ้นมากมาย ทรงพระนามว่าพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งราชวงศ์โมริยะ ผู้นิยมโปรดการทำสงครามขยาย ดินแดน จนมาถึงการทำสงครามครั้งสุดท้ายทรงยกกองทัพไปตีแคว้นกาสีลังคะ ซึ่งอยู่ตอนใต้ของ อินเดีย พระองค์ได้ฆ่าทหารจำนวนมาก และพระองค์ทรงสลดพระทัยอย่างมาก และเริ่มเบื่อหน่าย

การทำสงคราม ในเวลาต่อมาได้ฟังธรรมจากพระอริยสาวกในพุทธศาสนา เกิดความเลื่อมใส ศรัทธาขอเป็นพุทธมามกะ และเป็นองค์อุปถัมภ์พุทธศาสนาตลอดไป

บทที่ 6 ศาสนายิวและสังคมยิว

กำเนิดและความเป็นมาของศาสนายิว ศาสนายิวหรือศาสนายูดาห์ หรือศาสนาฮีบรู เป็นศาสนาของชาชาติยิว หรือพวกเชื้อสายฮีบรู ซึ่งปัจจุบันได้ตั้งเป็นประเทศอิสราเอล ซึ่งดินแดนนี้ก่อนเกิดประเทศอิสราเอลนั้น อยู่ในความครอบครองของชาวอาหรับเรียกว่า ปาเลสไตน์

บัญญัติ 10 ประการ ประกอบด้วย แผ่นศิลา 2 แผ่น จารึกบัญญัติไว้แผ่น 5 ประการ บัญญัติ 5 ประการแรก

- 1.อย่ามีพระเจ้าอื่นต่อหน้าเราเลย
- 2.อย่าทำรูปเคารพสำหรับตัว หรือสัญลักษณ์รูปสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งอยู่ในอากาศ เบื้องบนก็ดี ซึ่งมีอยู่ในน้ำ ไตแผ่นดินก็ดี อย่ากราบไหว้มัน หรือปฏิบัติต่อมันด้วยว่า พระยะโฮวา พระเจ้าของเจ้า เป็นพระเจ้าหวงแหนให้โทษต่อเนื่องมาถึงลูกหลาน 3-4 ชั่วคนและสำแดง เมตตากرณาต่อคนที่เรารัก และรักษาบัญญัติของเราถึงหลายพันปี
- 3.อย่าออกนามพระยะโฮวา ผู้เป็นพระเจ้าเปล่า ๆ ด้วยผู้ที่ออกนามเปล่า ๆ นั้น พระยะโฮวา จะถือว่าไม่มีโทษนั้นหาได้
- 4.จงระลึกถึงวันสบาโต ให้ถือเป็นวันบริสุทธิ์จึงทำการและให้การทำงานของเจ้า สำเร็จลงในกำหนด 6 วัน แต่วันที่ 7 นั้นเป็นวันสบาโตแห่งพระยะโฮวาของเจ้า ในวันนั้น การงานสิ่งใดอย่ากระทำ คือตัวเจ้านี้ บุตรชายบุตรหญิงของเจ้านี้ ทาสหญิงชายของเจ้านี้สัตว์ใช้ของเจ้านี้ และแขกบ้านที่อาศัยอยู่ในประตูบ้านของเจ้านี้ เพราะว่าในกำหนด 6 วัน พระยะโฮวาได้สร้างฟ้าและแผ่นดิน ทะเล และสรรพสิ่งซึ่งมีอยู่ในที่เหล่านั้นและในวันที่เจ็ดได้งดในการทำงาน เหตุนี้ พระยะโฮวา จึงได้วยพรแก่วันสบาโตและตั้งเป็นวันบริสุทธิ์
- 5.จงนับถือบิดามารดาของเจ้า เพื่อเจ้าจะได้มีอายุยืนนานบนแผ่นดิน ซึ่งพระยะโฮวาพระเจ้าประทานไว้แก่เจ้า

บัญญัติ 5 ประการหลัง

- 6.อย่าฆ่าคน
- 7.อย่าล่วงประเพณีผิดเมีย
- 8.อย่าลักทรัพย์
- 9.อย่าเป็นพยานเท็จต่อเพื่อนบ้าน
- 10.อย่าโลภเรือนของเพื่อนบ้าน อย่าโลภภรรยาของเพื่อนบ้านหรือทาสชายหญิงหรือตัวโค ตัวลา ของเขา หรือสิ่งใดที่เป็นของเพื่อนบ้าน

บทที่ 7 ศาสนายิวและสังคมยิว ศาสนากับการสร้างชาติ

ศาสนายิวหรือศาสนายูดาห์มีกำเนิดมาราว 4,000 ปี ควบคู่กับประวัติการสร้างชาติ สร้างประเทศของชาวยิวในอดีต จากชนเผ่าเร่ร่อนมาถูกทดลองเป็นทาส สร้างประเทศของชาวยิวในอดีต ช่วงระยะเวลาเกือบ 4,000 ปี ซึ่งชาวยิวแบ่งเป็นช่วงเวลาและเหตุการณ์ได้ 9 ยุค ดังนี้

1. ยุคคัมภีร์ไบเบิล
2. ยุคโบสถ์หลังที่สอง
3. ดินแดนศักดิ์สิทธิ์และการพลัดถิ่น
4. ภายใต้การปกครองของชาติ
5. การสร้างแผ่นดินใหม่
6. สัทธาไซออน
7. การเตรียมตัวเป็นประเทศ
8. การฆ่าล้างชาติ
9. เอกราชอธิปไตย

บทที่ 8 ศาสนาคริสต์และสังคมชาวคริสต์

ก่อนที่ศาสนาคริสต์จะกำเนิดมีในโลกนั้น สภาพสังคมของชาวยิวในกรุงเยรูซาเล็ม เมืองนาซาเรท และเมืองอื่น ๆ ของชาวยิว มีสภาพที่ทนทุกข์ทรมานภายใต้การปกครองการกดขี่ข่มเหงทุกด้านจากชาวโรมัน ผู้รุกรานดินแดนชาวยิวและได้ชัยชนะ การปกครองมีแต่การกดขี่ชาวยิวทุกข์ทรมานมากเท่าใดก็ยิ่งนึกถึง และอ้อนวอนพระเจ้ามากขึ้นเท่านั้น โดยหวังให้พระเจ้าช่วยจากความเชื่อในศาสนายิวว่า ยามเมื่อชาวยิวมีทุกข์จะมีพระผู้มาโปรดมาช่วยไถ่บาปให้มนุษย์ พระเยซูคืนสู่สังคมและออกสั่งสอนประชาชนพระองค์กลายเป็นตัวแทนของพระเจ้า คำสั่งสอนของพระองค์ นอกจากจะเป็นข้อความบัญญัติ 10 ประการ และมีคำสั่งสอนของโมเสสแล้ว ยังมีสิ่งอื่น ๆ อีกที่ผิดแผกต่างไปจากศาสนายิวคนอื่นๆ ของศาสนายิวในสมัยนั้น เมื่อพระเยซูและเหล่าสาวกของพระองค์มายังเมืองเยรูซาเล็ม เพื่อฉลองงานเลี้ยงเทศกาลปาสโกเวอร์ ของชาวยิว และได้ถูกทหารโรมันจับตัวได้ ผู้สำเร็จราชการของทหารโรมันผู้ปกครองแคว้นจูเดียชื่อ ปอนติอุสไพเลตตัดสินประหารชีวิตพระเยซูด้วยการตรึงไม้กางเขน นับแต่พระเยซูสิ้นพระชนม์ สาวกของพระองค์ก็ออกประกาศศาสนาแบบหลบ ๆ ซ่อน ๆ และออกนอกแคว้นยูดา ศาสนาคริสต์ได้แพร่หลายและมีอิทธิพลมากขึ้น จนเวลาต่อมาจักรพรรดิแห่งอาณาจักรโรมันก็ยังยอมรับและให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการนับถือคริสต์ศาสนา

บทที่ 9 ศาสนาอิสลามและสังคมอิสลาม

ศาสนาอิสลามเกิดในดินแดนอาหรับ ซึ่งเป็นทะเลทราย สภาพทางภูมิศาสตร์แห้งแล้งเป็นส่วนใหญ่ มีลมร้อนจัดพัดแรงในเวลากลางวัน เอลากกลางคืนอากาศเยือกเย็น ชาวอาหรับเป็นชนชาติที่อาศัยอยู่ในดินแดนนี้เป็นส่วนใหญ่ นอกนั้นก็ยังมีชาวยิวอาศัยอยู่ แต่ไม่มากเท่าชาวอาหรับ

ผู้ก่อตั้งศาสนาอิสลามให้มีขึ้นในโลก คือ ท่านนบี มุฮัมมัด พระองค์เกิดที่เมืองมักกะฮ์ เป็นเชื้อสายเผ่าอาหรับ สายตระกูลที่ได้รับเกียรติให้ดูแลรักษาวิหารและหินกาบาตามประวัตินั้นท่านเกิดในวันจันทร์ที่ 20 เมษายน ค.ศ. 570

คัมภีร์ที่สำคัญสำคัญของศาสนาอิสลาม คือ คัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งพระทรงประทานให้แก่ท่านศาสดา มุฮัมมัด โดยการลงวะฮีย์ เป็นภาษาอาหรับ ประกอบด้วยหลักธรรมอันเป็นโอองการแห่งพระเจ้า ซึ่งประทานแก่นุซัยโดยผ่านท่านนบี มุฮัมมัด

การละหมาด หรือมาซ มาจากภาษาอาหรับ อัศ-เศาะลาตุ แปลว่า การขอพร การละหมาด คือการแสดงความเคารพต่อพระเจ้าทั้งร่างกายและจิตใจตามคัมภีร์อัลกุรอาน การทำละหมาดทำได้ 5 ครั้งต่อวัน และมุสลิมจะทำละหมาดที่ไหนก็ได้ไม่จำเป็นในมัสยิดหรือบ้าน อาจเป็นที่ทำงาน หรือบนพาหนะ

การประกอบพิธีฮัจญ์ ฮัจญ์ แปลว่า การมุ่งไปสู่การเยือน หมายถึง การเดินทางไปประกอบศาสนกิจ ณ บัยตุลลอฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยในทุกปีมุสลิมทั่วโลกจะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์พร้อม ๆ กัน 1 ครั้ง เป็นเวลา 2 สัปดาห์ในเดือนที่ 2 ของปฏิทินอิสลาม

บทที่ 10 วิเคราะห์เปรียบเทียบสังคมของศาสนาต่าง ๆ

1. สังคมชาวฮินดูและชาวพุทธ สังคมอินเดียประกอบด้วยชนเผ่าพันธุ์ หลายภาษาและมีวัฒนธรรม ชนธรรมนิยมประเพณีตลอดจนความเชื่อทางศาสนาที่ต่างกัน คำสั่งสอนพระพุทธองค์ที่ทรงประกาศแก่ชาวอินเดียในสมัยพุทธกาลเป็นคำสั่งสอนที่ปฏิเสธความเชื่อถือดั้งเดิมและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวอินเดียที่นับถือศาสนาฮินดู และลัทธิความเชื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมายในสมัยนั้น ได้แก่

- 1) พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธเรื่องพรหมลิขิต ทรงประกาศสั่งสอนว่าทุกอย่างเป็นไปตามกรรมลิขิต
- 2) พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ชาวอินเดียเลิกมกมายเรื่องการล้างบาปในแม่น้ำคงคา กรรมใดใคร่ก่อก็ต้องได้รับผลแห่งกรรมทั้งดีและชั่ว
- 3) พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธเรื่องระบบวรรณะในสังคม ซึ่งเป็นการแบ่งชนชั้นมีมานานหลายร้อยปี พระพุทธองค์ทรงสอนว่าทุกคนมีความเสมอภาคกัน
- 4) พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนว่าทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในวรรณะใด ต่างมีคุณสมบัติบรรลุมรรคได้

2. สังคมชาวยิว คริสต์ และมุสลิม ชาวยิวเกิดมาท่ามกลางความลำบากทุกข์ยาก นานัปการเมื่อเกิดศาสนาขึ้น ศาสนาก็จะสามารถตอบข้อสงสัยได้ว่า ทำไมชาวยิวและมนุษย์ทั้งหลายจึงต้องทุกข์ลำบาก เพราะต้นตระกูลของมนุษย์นั้นทำผิดไม่เชื่อฟังพระเจ้า ศาสนายิวเกิดขึ้นมาเพื่อช่วยชนชาติยิวโดยเฉพาะจริง ๆ และชนชาติยิวก็นับถือความศรัทธาในหลักธรรมคำสอนของศาสนาอย่างลึกซึ้ง แท้จริงสืบต่อมาเป็นผลให้ชนชาติยิวเข้มแข็งมั่นคง มีพลังและอิทธิพลขึ้นมาในโลก

ศาสนาคริสต์เกิดขึ้นท่ามกลางของสังคมชาวยิว ซึ่งมีสภาพไม่ต่างไปจากสมัยที่เป็นทาสของชาวอียิปต์เท่าใดนัก ผิดกันตรงที่มีไม่ใช่เป็นทาส แต่เป็นผู้ถูกปกครองอย่างกดขี่ เพราะเสียเอกราชและประเทศ เป็นเมืองขึ้นของชาวโรมันผู้ถูกรุกราน ต้องอยู่ภายใต้การบังคับกดขี่ ขาดอิสระเสรี สภาพความเป็นอยู่อดคัดยากจนและต้องทำงานหนักเพื่อเสียภาษีแก่รัฐ

ผู้ปกครอง ศาสนาคริสต์มุ่งเน้นเฉพาะชนชาติยิว แต่ศาสนาคริสต์มุ่งเน้นที่จะช่วยเหลือแก่มนุษยชาติทั้งหลายเป็นสากลไม่เลือกชาติชั้น ศาสนาคริสต์มีลักษณะเปิดกว้าง และเต็มไปด้วยความรักอันบริสุทธิ์ คือ ความรักต่อพระเจ้า และความรักต่อเพื่อนมนุษย์

ศาสนาอิสลามเกิดขึ้นในสภาพสังคมที่แตกต่างจากศาสนายูดาห์และศาสนาคริสต์ การใช้ชีวิตของคนในสังคมอาหรับ อันเป็นแหล่งกำเนิดศาสนาอิสลามนั้นมีอิสระเสรีภาพมาก จนมีการละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น หรือใช้เสรีภาพเกินขอบเขต เช่น มีการแย่งชิงทรัพย์สิน ผู้หญิงของผู้อื่น หากพอใจหรือมีเสรีภาพมากที่จะกดผู้หญิงเป็นเพียงสมบัติชาย มีอิสระที่จะเดินทางท่องเที่ยวเร่ร่อน ค้าขายย้ายถิ่นฐานไปตามความพอใจของกลุ่ม ศาสนาอิสลามเหมาะกับชาวอาหรับ และสภาพสังคมที่หลากหลาย เพราะเป็นการทำให้สังคมมีระเบียบ สงบสุข และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และสามัคคีกัน นับเป็นศาสนาที่มีคำสอนที่สามารถควบคุมสังคมได้อย่างดียิ่ง

บทที่ 11 ความสัมพันธ์ของศาสนาและสังคม

ทุกประเทศยอมรับว่า ความก้าวหน้าทางศิลปวิทยาการทุกชนิดเกิดจากศาสนา ศาสนาเป็นบ่อเกิดแห่งการศึกษา เพราะวิชาอันเดียวในโลกที่ไม่เคยหวั่นกันมาแต่ไหนแต่ไรก็คือ ลัทธิศาสนา วัดจึงเป็นโรงเรียนแห่งแรกในโลก วิชาทางแพทย์ก็ได้ขึ้นจากศาสนา โรงพยาบาลแห่งแรกที่เกิดในโลกก็คือวัด แพทย์รุ่นแรกของโลกก็คือพระ ทั้งยังเป็นสวัสดิการที่ดีของสังคม เพราะเป็นการรักษาให้เปล่า ๆ ไม่เอาค่าจ้างรักษา ในด้านความเชื่อถือ ศาสนาเป็นเสมือนความเร้นลับของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นไสยศาสตร์ เวทมนต์ คาถา ซึ่งนักสังคมวิทยา ลงความเห็น เป็นเรื่องไร้สาระไม่มีเหตุผล แต่มาพิจารณาในแง่ของจิตวิทยาสังคม ก็ยังยอมรับในประสิทธิผลของอำนาจเร้นลับ และไสยศาสตร์

ดังนั้นมนุษย์และสมาชิกในสังคม จึงให้ความสนใจเอาใจใส่แก่ศาสนาให้มากขึ้น เพราะทุกวันนี้ค่านิยมในความศรัทธาแน่นถือ และปฏิบัติศาสนาลดน้อยลงจากสมัยก่อนมา มนุษย์กลับเห็นวัตถุเหนือความเลื่อมใสศรัทธา ทำให้จิตใจของมนุษย์แข็งกระด้างขึ้น และศีลธรรมอ่อนลง ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายนับตั้งแต่หน่วยเล็ก ของสังคม เช่นครอบครัว ตลอดไปจนถึงสังคมและประเทศชาติและลูกหลานถึงโลก (นงเยาว์ ชาญณรงค์, 2542: 1-203)

3. วิเคราะห์หนังสือเรื่อง ศาสนากับสังคม

ก.ข้อเด่น

ผู้เขียนยอมรับว่าเนื้อหาของ หนังสือ ศาสนาและสังคม เป็นหนังสือประกอบการเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาที่ตนเองนับถือมีความเป็นมาอย่างไร และผู้แต่งสามารถเขียนหรือถ่ายทอดความหมายออกมาได้อย่างชัดเจนตามลำดับ เพราะศาสนาความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ ให้แก่มนุษย์มากมายหลายสาขาแม้ความรู้ทางแพทย์ วิทยาศาสตร์ ซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นของใหม่ ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาก็สืบเนื่องมาจากศาสนา และเป็นความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าของนักศาสนาเป็นส่วนใหญ่

1. การเขียนผู้เขียนได้เขียนบรรยายตามเนื้อหา หัวข้อ ไปตามลำดับ โดยเมื่อผู้อ่านหรือศึกษาเรียนรู้ก็จะสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย และตรงประเด็นเกี่ยวกับ ศาสนาและสังคม

2. ตามโครงเรื่อง หนังสือ มีบทนำ สารบัญ มีเนื้อหาในแต่ละบทไปตามลำดับ มีอ้างอิงข้อมูลซึ่งมีความเป็นวิชาการ บรรณานุกรม และมีคำคมท้ายบท

3. หนังสือเรื่อง ศาสนากับสังคมสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับผู้เรียนรู้หรือศึกษา ข้อมูล เพื่อปฏิบัติตามและยังสามารถสร้างความเข้าใจตามความหมาย หัวข้อ และส่งเสริมให้เกิดความรักและความบันเทิงใจให้แก่ผู้เรียน

ข. ข้อควรพัฒนา

หนังสือเรื่องศาสนากับสังคม ในประเด็นข้อด้อยมี 3 ประเด็น

1. เนื้อหาข้อมูลหรือการเพิ่มเติมข้อมูลในส่วนของการวิเคราะห์ความคิดเห็น ทศนคติของผู้เขียนยังน้อย เนื้อหาที่จะวิเคราะห์ในแต่ละสรุปตามวรรคตอนหรือเนื้อหา ความเห็นของผู้แต่งสามารถเพิ่มเติมเนื้อหาเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านมากขึ้น และเป็น การสร้างความพึงพอใจสำหรับผู้สนใจ และเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจสำหรับผู้อ่านมากขึ้น

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า แนวความคิดเห็น ซึ่งเป็นคำสมาสระหว่างคำว่า “ทัศนะ” แปลว่า “ความเห็น” กับคำว่า “คติ” ซึ่งแปลว่า “แบบอย่างหรือแนวทาง ” เมื่อแปลรวมกันจึงมีความหมายว่า ความรู้สึกที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 246)

สุชา จันทรเฒและสุรางค์ จันทรเฒ กล่าวว่า ความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ เราไม่สามารถแยกความคิดเห็นและทัศนคติออกจากกันได้ เพราะความคิดเห็นมีลักษณะคล้ายทัศนคติ แต่ความคิดเห็นแตกต่างจากมโนทัศน์ตรงที่ทัศนคตินั้นเป็นความพร้อม ทางด้านจิตใจที่มีต่อสิ่งเร้าที่จะแสดงออกมาได้อย่างเปิดเผยหรือตอบสนองอย่างตรง ๆ และลักษณะของความคิดเห็นไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ (สุชา จันทรเฒ และสุรางค์ จันทรเฒ, 2520: 104)

2. เนื้อหายังขาดข้อมูลเชิงวิชาการ การอ้างอิงข้อมูลทางวิชาการยังน้อย ข้อมูลหรือเนื้อหาทางวิชาการซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็นหรือทัศนคติทางนักวิชาการทั้ง ต่างประเทศและในประเทศไทย เพื่อเพิ่มเติมเนื้อหาให้มีความหลากหลายตามแนวคิดเห็นตาม หลักนักวิชาการ

3. เนื้อหาข้อมูลยังขาดอรรถรสหรือสุนทรีย์ะในการอ่านหรือสนใจที่เรียนรู้ หากจะปรับแต่งเพิ่มเติมจะต้องเป็นข้อมูลวิชาการสมัยใหม่หรือข้อมูลวิชาการในยุคปัจจุบัน

สุนทรียศาสตร์ เป็นปรัชญาส่วนหนึ่งในปรัชญาสาขาคุนวิทยา ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความสุข ความงาม ความไพเราะโดยเฉพาะอย่างยิ่งความงามด้านศิลปะเพื่อหา มาตรฐานสำหรับตัดสินความงาม ความงามเป็นความรู้สึกของจิตใจจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ

ธรรมชาตินิสัยส่วนบุคคลและการฝึกอบรม ความงามเป็นคุณสมบัติในทางศีลธรรมพุทธิปัญญา และรูปสมบัติ ซึ่งอาจโน้มน้าวใจเราให้เกิดความรู้สึก และความปลาบปลื้มยินดีด้วยความสมบูรณ์ของรูป สี เสียง กลิ่น รส และความคิด ความงามเป็นความกลมกลืนระหว่างเนื้อหา กับรูปแบบ ความงามในแง่ของปรัชญาเป็นเรื่องราวของการพิจารณาถึงความเหมาะสมประโยชน์ มีคุณค่าต่อสังคม สุนทรียะ มีส่วนประกอบเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพต่าง ๆ ของแต่ละบุคคลให้เหมาะสมกลมกลืน สุนทรียศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของคุณวิทยา เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องความงาม ความงามในศิลปะ และยังรวมไปถึงเรื่องรสนิยม และมาตรฐานทางคุณค่าสำหรับตัดสินศิลปะว่า ด้วยทฤษฎีศิลปะ และทำที่หรือความรู้สึกนึกคิดที่มนุษย์มีต่อศิลปะ “สุนทรียศาสตร์เป็นคำใน ภาษาสันสกฤต แปลว่า วิชาที่ว่าด้วยเรื่องแห่งความงามหรือสิ่งที่สวยงาม ภาษาอังกฤษใช้คำว่า AESTHETIC” (บุญมี แผ่นแก้ว, 2545: 80) หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยความรู้สึกอันมีความงาม เป็นพื้นฐาน การศึกษาฝึกฝนในเรื่องสุนทรียะไม่ใช่ของง่าย เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล

4. สรุป

ผู้เขียน (ผู้วิจารณ์) ก็มีความเห็นว่า หนังสือเล่มนี้มี ความเหมาะสมในการเป็นคู่มือ สำหรับผู้ศึกษา และผู้แต่งสามารถเขียนหรือถ่ายทอดความหมายออกมาได้อย่างชัดเจน ตามลำดับ เพราะศาสนามีความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ ให้แก่นุชนุชย์มากมายสาขาแม้ความรู้ทาง แพทย์ วิทยาศาสตร์ ซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นของใหม่ ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาก็สืบเนื่องมาจากศาสนา และเป็นความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าของนักศาสนาเป็นส่วนใหญ่

ข้อเด่น

1. การเขียนผู้เขียนได้เขียนบรรยายตามเนื้อหา หัวข้อ ไปตามลำดับ โดยเมื่อ ผู้อ่านหรือศึกษาเรียนรู้ก็จะสามารถทำความเข้าใจได้โดยง่าย และตรงประเด็นเกี่ยวกับศาสนา และสังคม
2. ตามโครงเรื่อง หนังสือ มีบทนำ สารบัญ มีเนื้อหาในแต่ละบทไปตามลำดับ มีอ้างอิงข้อมูลซึ่งมีความเป็นวิชาการ บรรณานุกรม และมีคำคมท้ายบท
3. หนังสือเรื่อง ศาสนากับสังคมสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับผู้เรียนรู้หรือศึกษา ข้อมูล เพื่อปฏิบัติตามและยังสามารถสร้างความเข้าใจตามความหมาย หัวข้อ และส่งเสริมให้เกิดความรักและความบันเทิงใจให้แก่ผู้เรียน

ข้อควรพัฒนา

1. เนื้อหาข้อมูลหรือการเพิ่มเติมข้อมูลในส่วนของการวิเคราะห์ความเห็น ทศนะคติของผู้เขียนยังน้อย เนื้อหาที่จะวิเคราะห์ในแต่ละสรุปตามวรรคตอนหรือเนื้อหา ความเห็นของผู้แต่งสามารถเพิ่มเติมเนื้อหาเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านมากขึ้น และเป็น การสร้างความพึงพอใจสำหรับผู้สนใจ และเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจสำหรับผู้อ่านมากขึ้น
2. เนื้อหายังขาดข้อมูลเชิงวิชาการ การอ้างอิงข้อมูลทางวิชาการยังน้อย ข้อมูลหรือเนื้อหาทางวิชาการซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็นหรือทศนะคติทางนักวิชาการทั้ง

ต่างประเทศและในประเทศไทย เพื่อเพิ่มเติมเนื้อหาให้มีความหลากหลายตามแนวคิดเห็นตามหลักนักวิชาการ

3. เนื้อหาข้อมูลยังขาดอรรถรสหรือสุนทรียะในการอ่านหรือสนใจที่เรียนรู้ หากจะปรับแต่งเพิ่มเติมจะต้องเป็นข้อมูลวิชาการสมัยใหม่หรือข้อมูลวิชาการในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

บุญมี แทนแก้ว. (2545). **พุทธปรัชญาเถรวาท**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

นงเยาว์ ชาญณรงค์. (2542). **ศาสนากับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ราชบัณฑิตยสถาน 2542. (2542). **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.

สุชา จันทรเฒและสุรางค์ จันทรเฒ. (2520). **จิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

เสถียร พันธรังสี. (2513). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พระนคร: แพร่วิทยา.